

Lâm Đồng: Đình làng Phú Lâm tổ chức lễ tế thu

ISSN: 2734-9195 09:05 02/11/2025

Lễ hội tế thu đình làng Phú Lâm là một điểm sáng về kết nối cộng đồng, tạo sức sống mới cho các đình làng hiện nay.

Tác giả: **Hoàng Hạnh**

Địa chỉ: Đường Phạm Hùng, phường Phú Thủy, tỉnh Lâm Đồng

Ngày 17/08/Ất Tỵ (08/10/2025) vừa qua, đã diễn ra **Lễ hội tế thu** tại đình làng Phú Lâm-Bình Thuận theo truyền thống được nối tiếp từ thời Phú Lâm (tên đầu tiên là Minh Lâm) là một thôn thuộc tổng Đức Thắng, huyện Tuy Lý, tỉnh Bình Thuận dưới triều các vua đầu nhà Nguyễn.

Niềm vui của người dân như được nhân đôi, vì đây là lễ hội đoàn tụ sau gần nửa thế kỷ, làng Phú Lâm phải tách làm đôi. Một nửa phía đông gần biển là xã Tiến Lợi thuộc TP.Phan Thiết, tỉnh Bình Thuận nửa phía tây là xã Hàm Mỹ thuộc huyện Hàm Thuận Nam tỉnh Bình Thuận (cũ). Từ ngày 01/07/2025 theo chủ trương chung cả nước, hai nửa trên được hợp nhất lại thành xã Tuyên Quang thuộc tỉnh Lâm Đồng mới.

Dân làng nay được "*Châu về hợp phố*", đã hân hoan về dự lễ hội tế thu tại đình làng vẫn mang tên Phú Lâm thân thuộc như ngày nào.

Đình Phú Lâm được tạo dựng vào đầu thế kỷ 19, trải qua mưa nắng và chiến tranh đến nay kiến trúc cổ chỉ còn điện thờ thần và gian thờ Tiên hiền. Đình tọa lạc trên sườn đồi cát, cách trung tâm Phan Thiết khoảng 4km về phía Tây nam. Đình đã được công nhận là Di tích Lịch sử-Văn hóa cấp tỉnh tại quyết định số 2599/QĐ/UBND ngày 05/12/2011 của UBND tỉnh Bình Thuận (cũ).

Chúng tôi đến đình Phú Lâm lúc 9g30 sáng, rất ngạc nhiên vì không khí trang trọng mà đầm ấm vui vẻ từ đông đảo những người tham dự lễ hội mang lại. Các vị cao niên tóc bạc chỉnh tề, các bà các cô có người mặc áo dài đỏ ngày hội trang trọng. Những người trung niên thì ăn mặc giản dị nhưng đúng mực. Tất cả đang sôi nổi trò chuyện như người quen gặp lại quanh những bàn tròn dưới mái hiên trải dài trước sân đình làng.

Hôm nay là ngày đình làng Phú Lâm làm lễ chính tế thần và liệt vị Tiên hậu hiền. Ngày hôm trước tại đình đã diễn ra nghi lễ cầu Quốc thái dân an mong mùa màng tươi tốt, cuộc sống yên lành do các nhà sư từ các chùa Phật lân cận được mời về hành lễ.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh họa (sưu tầm).

Ông Lê Tấn Đức, Trưởng ban quản lý đình làng Phú Lâm tuổi đã hơn tám mươi nhưng vẫn ân cần đi thăm hỏi bà con khắp các bàn. Với kinh nghiệm và uy tín phục vụ nhân dân nhiều năm trên cương vị Phó chủ tịch UBND xã Tiến Lợi trước đây, ông là nhân tố quan trọng vận động gắn kết bà con tham gia lễ hội. Ông cho biết năm nay ra giấy mời hai trăm khách, hiện chưa rõ số tham dự bao nhiêu. Tôi đến bàn ghi sổ công đức, trên bàn có một thùng niêm phong đựng tiền, có hai vị cao niên một ghi sổ, một giám sát. Ông Võ Văn Bảy người ghi sổ cho biết danh sách đóng góp đã được 170 đơn vị và cá nhân, số tiền cộng khoảng bốn mươi triệu đồng. Ngay lúc đó có một chị trung niên bỏ 200.000đ vào thùng, ông Bảy hỏi tên, chị cười nói: - Dạ khỏi ghi và đi ngay. Tuy nhiên ông Bảy vẫn cầm cúi ghi số tiền và người vô danh một dòng vào sổ.

Chào ông Bảy, tôi lên bục Võ ca trước điện thần. Một ban nhạc lễ gồm đàn tranh, đàn cò, trống...đang tấu nhạc. Trong điện thần, giữa là một khám thờ lớn có khắc nổi chữ Thần bằng Hán tự. Hai bên có hai khám thờ nhỏ hơn khắc chữ Tả ban và Hữu ban.

Trước khám thần, ban Lâm tế trong lễ phục áo thụng xanh và một số vị cao niên áo dài khăn đóng đang hành lễ, giọng đọc sớ ngân nga sang sảng trong khói đèn hương nghi ngút. Danh tánh các vị thần được xướng tế gồm 26 chư vị, tiêu biểu từ trên xuống gồm:

- "Đại càn Quốc gia Nam Hải tứ Vị thánh Nương
- Cao cát Quảng độ đại vương
- Bốn cảnh Thành hoàng
- Thiên Ya Na Diễm Ngọc Phi
- Nam Hải Cự tộc Ngọc lân tôn thần..."

Trong số các thần kể trên chỉ có Bản cảnh Thành hoàng là vị thần mà đình làng Phú Lâm đã nhận được 5 sắc phong của các vua triều Nguyễn. Sắc đầu tiên của vua Tự Đức ban tặng ngày 16 tháng 4 năm Giáp Dần (1854). Nội dung sắc phong cho Bản cảnh Thành hoàng của làng Phú Lâm danh hiệu : "*Quảng hậu chính trực hữu thiện đồn ngưng chi thần*" cho phép dân được thờ phụng để thần bảo hộ che chở cho trăm họ. Các sắc vua sau lại gia phong thêm các mỹ hiệu cho vị Thành hoàng bản cảnh này.

"*Phép vua thua lệ làng*" câu nói xưa có lẽ đúng trong trường hợp trên đây. Đình làng Phú Lâm cũng như các đình làng khác trong khu vực Đông Nam tỉnh Lâm Đồng hiện nay, ngoài Thành hoàng bản cảnh còn thờ cúng thêm rất nhiều vị thần khác, vậy việc làm này có ý nghĩa và mục đích gì ?

Trong ánh sáng đèn nến lung linh của buổi lễ, tôi nhắm đọc một câu đối cổ sơn son thếp vàng trước ban thờ ngay trong điện thần đình Phú Lâm:

"□ □ □ □ □ □ / □ □ □ □ □ □"

Phiên âm : Đức đại an dân thiên cổ tại / Công cao hộ quốc vạn niên trường.

Tạm dịch : Đức lớn dân yên ngàn năm tồn tại / Công cao giúp nước vạn cổ lưu truyền.

Hóa ra câu trả lời cho thắc mắc trên của tôi đã được các bậc tiền nhân làng Phú Lâm ghi sẵn: Công đức cao nhất được lưu truyền muôn đời mà người dân trông đợi chính là hộ quốc an dân. Dân chỉ mong giữ được nước và yên ổn làm ăn nên thế lực nào dù siêu hình mà đáp ứng được mong muốn này thì được tôn thờ. Có thể nói đây là minh chứng cho "*bản sắc tín ngưỡng đa thần và dung hợp của người Việt*" mà các nhà nghiên cứu văn hóa Việt Nam như Giáo sư Trần Quốc Vượng đã chỉ rõ (Sách : Việt Nam – Cái nhìn địa văn hóa. NXB Văn hóa Dân tộc 1998).

Bước sang nhà tiền hiền, các lễ vật cúng tế gồm các sản vật ở địa phương được bày la liệt trên những mâm tròn lớn trải dài trên dãy bàn trước ban thờ. Khảm thờ lớn giữa nhà có khắc nổi chữ Tiền hiền bằng Hán tự. Hai bên có hai khảm nhỏ hơn thờ Tiền vãng và Hậu vãng. Các bậc tiền hiền khai khẩn, hậu hiền khai cơ của làng được cúng tế, hầu hết không có danh tính. Tương truyền chỉ có ông

tiền hiền tên là Chánh Thành có công khai hoang lập ấp, là người yêu nước chống Pháp nên bị giặc giết hại bêu đầu tại đình làng Phú Lâm, được dân làng nhớ công ơn thờ phụng.

Trong nhà tiền hiền có nhiều câu đối cổ. Xin trích dẫn hai câu tiêu biểu:

" 富 國 賊 民 強 監 錮 經 緯 德 配 天 / 林 風 雨 晦 明 節 氣 應 時 序
 " "

Phiên âm: Phú quốc tặc dân cường giám tể tinh tử điển bằng đức đức/Lâm phong nhi vật dụ hàm bộ cổ phúc lạc tấu thiên.

Tạm dịch: Nước giàu dân mạnh, giếng tốt ruộng sâu nhờ vua có đức/Rừng dày cửa sổ, cơn no vỡ bụng vui theo đạo trời.

Câu đối có hai chữ đầu mang tên Phú Lâm nói lên được cuộc sống đầy đủ tốt đẹp của dân làng do trời đất ban tặng và nhờ vua biết lo cho dân, đồng thời khuyên dân vui sống theo đạo trời. Đạo trời ở đây có thể hiểu là đạo Khổng, bởi vì từ "*Hàm bộ cổ phúc*" (cơn no vỡ bụng) xuất phát từ sách Lễ Ký của Khổng Tử. Cái vui của Khổng tử là vui trong học tập (Học mà thường xuyên ôn tập, há chẳng vui sao?- Lời Khổng Tử). Là niềm vui có bạn xa đến thăm (Có bạn từ phương xa đến thăm chẳng mừng lắm sao?- Lời Khổng Tử). Ngoài ra Khổng Tử còn vui với cảnh thiên nhiên, vui khi thưởng thức âm nhạc...hầu hết là vui về tinh thần đem lại nhiều lợi lạc. Điều này cho thấy tiền nhân làng Phú Lâm không chỉ giỏi về làm ăn mà còn thông thạo học thuật và đạo lý đương thời.

" 德 配 天 地 萬 民 歸 德 / 民 風 淳 樸 萬 物 咸 宜 " "

Phiên âm: Mậu đức nghi hình hương thiện chính/Trường dân vật phụ ấp gia tân .

Tạm dịch: Đức tốt nêu gương, làng xóm thiện lành ngay thẳng/Dân bền của thịnh, ấp thôn mừng khách quý thăm.

Bữa cơm thân mật tại đình làng Phú Lâm trong lễ tế thu. Ảnh tác giả cung cấp.

Cuộc sống no đủ, người dân phải giữ gìn nề nếp đạo đức, làng xóm yên lành mới bền lâu, đồng thời được đón bạn bè xa giao lưu thăm viếng thì cuộc sống càng phong phú và mới đầy đủ ý nghĩa.

Bước ra khỏi nhà tiền hiền, tôi đến bàn các vị khách xin được trò chuyện với một anh đứng tuổi. Anh cho biết tên là Phạm Ngọc Anh, 61 tuổi là Chi hội trưởng người cao tuổi thôn Tiến Thạnh xã Tuyên Quang tỉnh Lâm Đồng. Anh nói đã tham dự lễ hội ở đình làng Phú Lâm nhiều lần, bản thân còn thường mang giấy mời gửi bà con giúp Ban tổ chức. Quay sang một vị tuổi cao hơn, ông cho biết mình là Nguyễn Thanh Danh, 72 tuổi trước công tác tại công an TP Phan Thiết.

Tôi hỏi cái gì lôi cuốn ông đến với lễ hội, ông nói cái quan trọng trước hết là việc tổ chức hợp tình hợp lý, tài chính được công khai minh bạch rõ ràng. Có lễ hội mà ở nhà thì thấy lòng bứt rứt không yên, đi xong về thấy lòng nhẹ nhàng, thoải mái hẳn. Tôi hỏi ông có biết đình thờ những vị thần nào và ông có mong cầu gì khi đến đình không?

Ông nói thật tình tôi chưa tìm hiểu rõ các vị được thờ phụng là ai, nhưng vẫn tôn trọng tín ngưỡng của mọi người còn bản thân chỉ tạ ơn tiền hiền, tổ tiên và cầu được sức khỏe mà thôi. Tôi lại hỏi một năm hai kỳ lễ hội, thời gian còn lại đình đóng cửa, ông thấy nên làm gì để khỏi lãng phí sân đình với không gian thoáng

mát tại đây? Ông nói nên vận động trồng nhiều cây xanh, hoa lá và có thời gian mở cửa để dân làng có thể tham quan thưởng ngoạn như một không gian xanh sạch của địa phương.

Các mâm cỗ cho bữa cơm khách đã được dọn lên. Không khí buổi tiệc đầm ấm chan hòa không phân biệt, già trẻ nam nữ cùng ngồi dự vui vẻ mà tề chỉnh. Một đoàn khách từ Văn phòng UB và Mặt trận khoảng sáu người do chủ tịch UBND xã Tuyên Quang sở tại dẫn đầu, tranh thủ vừa xong cuộc họp đã đến chung vui với bà con làm không khí buổi hội ngộ thêm phần long trọng và ý nghĩa.

Bữa cơm trưa thân mật như tạo sức sống mới cho mái đình làng và bà con thêm gần gũi nhau đã kết thúc đúng điệu. Mọi người tạm biệt nhau ra về trước 12g cùng ngày.

Qua lễ hội tế thu ở đình làng Phú Lâm, chúng tôi cảm nhận được người dân ở đây đến với lễ hội chủ yếu để bày tỏ lòng biết ơn các bậc tiền nhân đã khai cơ lập nghiệp và thực hiện mong muốn gắn kết với cộng đồng làng xóm, khi niềm tin nơi cộng đồng này đã được xác lập. Phần hội dù chỉ là một buổi gặp mặt ăn uống chuyện trò vô tư, những nụ cười chào hỏi và cái bắt tay thân ái khi tạm biệt nhưng là cái mới đáng khích lệ và cần nuôi dưỡng.

Từ xa xưa đình làng đã là cái nôi nuôi dưỡng tinh thần cộng đồng, dân tộc nề nếp luân thường đạo đức theo tôn ti trật tự Nho giáo của thời đại. Cuộc sống đã thay đổi, việc **kết nối cộng đồng** hiện nay dù ở đình làng hay ở đâu cũng cần minh bạch trên tinh thần tự nguyện, bình đẳng và đem lại niềm vui lợi lạc cho mọi người. Lễ hội tế thu đình làng Phú Lâm là một điểm sáng về kết nối cộng đồng, tạo sức sống mới cho các đình làng hiện nay. Tuy nhiên xa hơn, nếu tổ chức kết nối được cộng đồng với những giá trị nhân văn đạo đức truyền thống đang được lưu giữ tại đình làng thì tốt hơn nhiều. Các câu chữ Hán Nôm của tiền nhân ở các đình làng, nếu được chọn lọc, dịch thuật giới thiệu cho mọi người nhất là giới trẻ, có thể góp phần giúp cho việc cân bằng giữa phát triển kinh tế vật chất với củng cố nền tảng đạo đức nhân văn cho xã hội, hình thành nếp văn hóa mới trên những giá trị chân thiện mỹ truyền thống của dân tộc.

Xin mượn ý nghĩa một câu đối cổ tại nhà tiền hiền của đình làng Phú Lâm để kết thúc bài viết này:

"□ □ □ □ □ □ □ □ / □ □ □ □ □ □ □ □"

Phiên âm: Thảo cổ thôi minh đức thành nghĩa chí/Vu kim tân phú hữu tráng nhân cơ.

Tạm dịch: Học cổ, đề cao đạo đức thành móng nền luân lý/Theo kim, cải tiến
mạnh giàu có nhân nghĩa sâu dày.

Thiết nghĩ, giá trị câu đối cổ này chưa hề cũ mà còn mang tính thời sự cấp bách
hiện nay.

Tài liệu tham khảo:

Hồ sơ khoa học Di tích lịch sử văn hóa Đình làng Phú Lâm (xã Tiến Lợi, TP Phan
Thiết, tỉnh Bình Thuận) của Bảo tàng Bình Thuận tháng 10 năm 2011. Riêng
phần phiên âm và dịch nghĩa các câu đối do người viết trực tiếp khảo sát thực
tế tại đình làng Phú Lâm từ tháng 07/2025.

Tác giả: **Hoàng Hạnh**

Địa chỉ: Đường Phạm Hùng, phường Phú Thủy, tỉnh Lâm Đồng